

УДК:7:745/749:748:748.6:7.071.1

Авер'янова Людмила Іванівна
провідний зберігач
сектору декоративно-ужиткового мистецтва
науково-дослідного відділу
збереження фондкових колекцій,
Національний музей історії України
(Київ, Україна)

Liudmyla I. Averianova
Leading Custodian,
Sector of Decorative Applied Arts,
Research Department of Preservation of Funds,
The National Museum of the History of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

АВТОРСЬКІ РОБОТИ ЗАСЛУЖЕНОЇ ХУДОЖНИЦІ УКРАЇНИ СВІТЛАНИ ГОЛЕМБОВСЬКОЇ (1927–2016) З КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

THE AUTHOR'S WORKS OF THE MERITED ARTIST OF UKRAINE SVITLANA V. HOLEMBOVSKA (1927–2016) FROM THE COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM OF THE HISTORY OF UKRAINE

Анотація

У статті досліджено творчий доробок однієї з провідних майстринь Київського заводу художнього скла Світлани Владиславівни Голембовської (1927–2016), що зберігається у Національному музеї історії України. Також наведено перелік основних робіт художниці.

Ключові слова: Заслужений художник України С. Голембовська, Київський завод художнього скла, художнє скло, гутні техніки.

Abstract

The article studies the creative work of one of the leading masters of Kyiv Art Glass Factory Svitlana V. Holembovska (1927–2016), which is stored in the National Museum of the History of Ukraine and lists the main works of the artist.

Key words: Merited Artist of Ukraine Svitlana V. Holembovska, Kyiv Art Glass Factory, art glass, glassblowing technologies.

Світлана Владиславівна Голембовська належить до плеяди провідних митців Київської школи художнього скла.

Народилася майстриня (рис. 1) 28 липня 1927 р. у м. Одесі та у 1945 р. вступила до Київського державного училища прикладного та декоративного мистецтва. Згодом, вона перевелася до відділення кераміки Одеського державного художнього училища ім. М. Б. Грекова. Закінчила училище у 1950 р. З 1951 р. С. Голембовська працювала художником по порцеляні на Київському експериментальному кераміко-художньому заводі. Її роботи представлені в зібранні Національного музею історії України (далі – НМІУ). У 1954 р. С. Голембовська вступила до Спілки художників України¹.

У середині 1960-х рр. в Україні відбувся розквіт скловиробництва, зокрема художнього скла. 1964 р. адміністрація Київського заводу художнього скла запросила С. Голембовську, а разом із нею художницю Л. Митяєву, на посаду художників заводу.

Саме тоді на Київському заводі художнього скла формувалася Київська школа художнього скла. Світлана Голембовська стала її яскравим та талановитим представником. У її роботах відображені основні тенденції розвитку: образи, форми, прийоми та способи декорування виробів, притаманні вітчизняному художньому склу².

За умов промислового виробництва важливим чинником був заводський план. Тому художниця мусила працювати у двох напрямках: створювати унікальні художні твори та виконувати зразки для серійного виробництва.

Одним з перших творів зі скла, розроблений Світланою Голембовською для масового виробництва, став набір для кави “Схід” (1967) з шести предметів (рис. 2), який у 1967 р. експонували на виставці у Болгарії³. Звернення до форми кавника, як нетипового виробу зі скла, згодом стало характерним для творів художниці.

Працюючи над масовою продукцією, С. Голембовська намагалася підкреслити декоративну функцію виробів. Художниця вправно працювала з кольором. Для кольорового оздоблення своїх робіт у техніці накладання, або наліп-печатки чи вплавлення в основну масу скла кольорових смуг, застосовувала багаті декоративні можливості сульфід-цинкового скла.

Роботи С. Голембовської 1960-х–1970-х рр., вирізняються простотою форм, але у цій простоті відчувається особлива вишуканість – ефект, що досягається завдяки сульфід-цинковим смугам. Серед таких робіт можна відзначити набір для

1 Особова справа Голембовської С. В. // Архів Національної спілки художників України.

2 *Сом-Сердюкова О. М.* Тенденції розвитку київської школи художнього скла 1950-х – 1990-х років. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – Львів, 2000. – 10 с.

3 Робочий зошит Голембовської С. В. (1964–1991 рр.) // Архів музею Київського заводу художнього скла.

квасу (1968), набір для води (1969), набір для десерту (1969), виконаний в техніці акварель декоративний набір “Біла квітка” (1971), у якому верхня безбарвна частина контрастує з нижньою, оздобленою стилізованою квіткою.

Димчастими, червоними та білими смугами сульфід-цинкового скла прикрашений набір для десерту “Ягідка” (1974) з чотирьох предметів (рис. 3).

У декоративному наборі “Весна 1945 р.”, у 1975 р. створеному до 30-ти річчя перемоги в Німецько-радянській війні (рис. 4), художниця використала наліп-печатки – накладні ліпні квіти з сульфідного скла. Барвисту атмосферу свята передає насичений червоний колір селенового скла. У цій само техніці виконано й декоративний набір “Червона гвоздика” (1976) (рис. 5).

С. Голембовській належала ідея створення декоративного набору “Веселка” (1982), який вирізняється надзвичайною простотою форми: крапля, оздоблена вплавленими в основну масу скла червоними, зеленими, синіми, молочними та медово-жовтими смугами, що нагадують веселку. Насиченість кольорів та їхніх відтінків не лише забарвлюють предмети набору, а й надають твору змістовного навантаження⁴.

У 1970-ті–1990-ті рр. визначальними стали гутні техніки. Цей період можна назвати роками розквіту творчості художниці. С. Голембовська використовувала нові авторські прийоми гутного декорування, першою серед художників заводу опанувала декоративний прийом декорування виробу “кольорова крихта”⁵.

Яскравою кольоровою гамою “кольорової крихти” наповнені набір для води “Рябушка” (1974), набір для крішону (1977) (рис. 6) та декоративний набір “Курочка ряба” (1980) з шести куклів однакової форми та різного кольору⁶. Працюючи над виготовленням цих наборів, художниця сподівалася на їх масове виробництво, що, на жаль, не здійснилося.

Наступний етап творчості художниці позначений творчими пошуками та експериментами, пов’язаними з пластичними можливостями матеріалу. С. Голембовська застосовувала техніки алмазного гранування та матового гравіювання, виявляла пластичні можливості кришталю, поєднувала поліровані та матові поверхні виробу. Вона використовувала змішані техніки: вплавлення в основну масу скла кольорових смуг та плям, накладне декорування кольоровими джгутами та штампами, діамантове гранування та матове гравіювання.

Наприклад, декоративний набір “Весна” (1985) створено у техніці поєднання пишного гутного декору з тонким матовим гравіюванням (рис. 7). Кольорова нижня частина виконана в гутній техніці (рельєфне накладання із зеленого скла), а безбарвна верхня частина декорована матовими гравіюваними квітами. Цей набір експонували на всесоюзній виставці “Художник і скло” (Москва, 1976).

С. Голембовська вміла знайти декор, що найкраще виявляє красу виробів з безбарвного кришталю. Наприклад: оздоблені у техніці алмазного гранування: набір ваз “Біла акація” (1976), (рис. 8), блюдо “Врожай” (1976) (рис. 9), набір келихів “Кришталевий дзвін” (1988)⁷.

Художниця зверталася й до традиційних форм українського гутного посуду, зокрема штофів, виготовлених з безбарвного кришталю, прикрашених алмазним грануванням та матовим гравіюванням. Прикладом подібного оздоблення також є набір для вина “Київський” (1982) та декоративний набір, який асоціюється з образами київських соборів – “Стародавній Київ” (1982), котрий зберігається у родині С. Голембовської⁸.

Але особливо виразними є роботи художниці з кольорового кришталю, наприклад, туалетний набір (1971) з п’яти функціональних предметів, оздоблених алмазною гранню. В зібранні НМІУ також зберігаються забарвлені у різні кольори вази для квітів та фруктів.

Працюючи з кришталем, майстри часто зверталася до форми квітки або бутону. Одним із найкращих її творів, є об’ємна композиція у вигляді розкритого бутону квітки “Цвітіння” (1986): зовнішня поверхня ваз декорована у техніці “піскоструменевої обробки”⁹.

Авторським експериментом С. Голембовської вважають просторову композицію “Бонсай” (1990) (рис. 10) та композицію “Квітка папороті” (рис. 11) – власність родини художниці. Твір “Бонсай” складається з мініатюрних квітів і дерев, виготовлених у гутній техніці. У цій композиції вдало поєднано прозорий і матовий криштал, безбарвний і кольоровий криштал бузкового кольору (барвник неодим), гутна техніка (декоративне ліплення), рифлення та ручне матування. Обидві роботи є витворами монументально-декоративного мистецтва, що можуть існувати у інтер’єрному просторі¹⁰.

Підсумовуючи доробок С. Голембовської, слід зазначити, що вона змогла знайти власну манеру роботи з кольоровим склом та кришталем, застосовуючи холодні техніки обробки. Постійна робота над створенням серійних та масових виробів, виставкових творів вдосконалили її професійну майстерність.

С. Голембовська була авторкою більшості виробів, які у 1970-х–1990-х рр. випускав завод масовими та серійними тиражами. Головні художники заводу І. Зарицький та В. Дудін неодноразово доручали художниці виконувати державні замовлення.

Твори С. Голембовської з кришталю, кольорового та безбарвного скла експонували на виставках в Україні, Югославії, Болгарії, Франції, Італії, Канаді, Бірмі, Японії, Австрії, Німеччині, Польщі, Португалії, Росії, Грузії, Китаї. Потім ці твори

4 Радчук Е. Г. Советское сульфидно-цинковое стекло. – Москва: Легкая индустрия, 1975. – С. 160.

5 Різнокольорові скляні крихти, що наліплюються на гарячу заготовку, розплавляються, набуваючи вигляду мініатюрних вітражів.

6 Петрякова Ф. С. Українське гутне скло. – Київ: Наукова думка, 1975. – 160 с.

7 Жук А. К. Київський завод художнього скла. – Київ: Наукова думка, 1975. – С. 20, 25, 39, 42–43, 70.

8 Робочий зошит Голембовської С. В. (1964–1991 рр.)...

9 Під час такої обробки скляну поверхню за допомогою спеціального пристрою обдувають піском, зерна якого шліфують поверхню виробу, див.: Ланцетти А. Г., Нестеренко М. Л. Изготовление художественного стекла. – Москва: Высшая школа, 1987. – 304 с.

10 Каталог ілюстрацій робіт С. В. Голембовської // Архів музею Київського заводу художнього скла.

стали цінними експонатами багатьох музеїв.

За створення промислових зразків, художніх творів та виконання державних замовлень С. Голембовській у 1982 р. було присвоєно почесне звання Заслуженого художника України. Майстриня працювала на заводі до 1991 р., не припиняла своєї творчої діяльності й після виходу на пенсію.

Перша персональна виставка С. Голембовської відбулася у Державному музеї українського народного декоративно-прикладного мистецтва у 1990 р., друга – у 1998 р., а третя – у 2007 р. – була присвячена 80-річчю з дня її народження, і стала своєрідним підтвердженням репутації, майстерності й професіоналізму однієї з провідних майстринь українського художнього скла.

19 листопада 2016 р. Світлана Голембовська померла, залишивши творчий спадок, який завжди буде окрасою експозицій, виставкових залів та музеїв України. Її кращі твори зберігаються в державних музеях України та приватних колекціях. Після ліквідації у 2003 р. Київського заводу художнього скла до зібрання НМІУ надійшли 327 творів художниці, кращі з яких понад десять років експонували на музейній виставці “Барви художнього скла” й були опубліковані у каталозі цієї виставки¹¹.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Барви художнього скла. Альбом / Національний музей історії України. – Київ: Фенікс, 2011. – 63 с.

Жук А. К. Київський завод художнього скла. – Київ: Наукова думка, 1975. – 90 с.

Каталог ілюстрацій робіт С.В. Голембовської // Архів музею Київського заводу художнього скла.

Ланцетти А. Г., Нестеренко М. Л. Изготовление художественного стекла. – 2-е издание. – Москва: Высшая школа, 1987. – 304 с.

Особова справа Голембовської С. В. // Архів Національної спілки художників України.

Петрякова Ф. С. Українське гутне скло. – Київ: Наукова думка, 1975. – 160 с.

Радчук Е. Г. Советское сульфидно-цинковое стекло. – Москва: Легкая индустрия, 1975. – С. 160.

Робочий зошит Голембовської С. В. (1964–1991 рр.) // Архів музею Київського заводу художнього скла.

Сом-Сердюкова О. М. Тенденції розвитку київської школи художнього скла 1950-х–1990-х років. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – Львів, 2000. – 10 с.

REFERENCES

Barvy khudozhnioho skla. Albom. 2011. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy. Kyiv: Feniks.

Zhuk A. K. 1975. Kyivskiy zavod khudozhnioho skla. Kyiv: Naukova dumka.

Kataloh iliustratsii robit S. V. Holembovskoi. Arkhiv muzeiu Kyivskoho zavodu khudozhnioho skla.

Lantsetti A. G., Nesterenko M. L. 1987. Izgotovlenie khudozhestvennogo stekla. 2-e izd. Moskva: Vysshaya shkola.

Osobova sprava Holembovskoi S. V. Arkhiv Natsionalnoi Spilky khudozhnykiv Ukrainy.

Petriakova F. S. 1975. Ukrainske hutne sklo. Kyiv: Naukova dumka.

Radchuk E. H. 1975. Sovetskoe sulfidno-tsinkovoe steklo. Moskva: Legkaia industriia.

Robochiy zoshyt Holembovskoi S. V. (1964–1991 rr.). Arkhiv muzeiu Kyivskoho zavodu khudozhnioho skla.

Som-Serdiukova O. M. 2000. Tendentsii rozvytku kyivskoi shkoly khudozhnioho skla 1950-kh – 1990-kh rokiv. Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata mystetstvoznnavstva. Lviv.

Перелік ілюстрацій:

Рис. 1. Заслужений художник України Світлана Голембовська.

Рис. 2. Голембовська С. Набір для кави “Схід”. 1967 р.

Рис. 3. Голембовська С. Набір для десерту “Ягідка”. 1974 р. КЗХС.

Рис. 4. Голембовська С. Декоративний набір “Весна 1945 р.”. 1975 р. КЗХС.

Рис. 5. Голембовська С. Декоративний набір “Червона гвоздика”. 1976 р. КЗХС.

Рис. 6. Голембовська С.В. Набір для крішону. 1977 р. КЗХС.

Рис. 7. Голембовська С. Декоративний набір “Весна”. 1985 р. КЗХС.

Рис. 8. Голембовська С. Набір ваз “Біла акація”. 1976 р. КЗХС.

Рис. 9. Голембовська С. Блюдо “Урожай”. 1976 р. КЗХС.

Рис. 10. Голембовська С. Декоративна композиція “Бонсай”. 1990 р. КЗХС.

Рис. 11. Голембовська С. Декоративна композиція “Квітка папороті”. 1990 р. КЗХС.

11 Барви художнього скла. Альбом / Національний музей історії України. – Київ: Фенікс, 2011. – С. 29–33.

Рис. 1, 2

Рис. 3, 4

Рис. 5, 6

Рис. 7, 8

Рис. 9, 10, 11